

KUTATÁS KÖZBEN

IFJÚSÁGI CSOPORTSTÍLUSOK¹

A fiatalok családi háttere. Kulturális különbségek és újratermelődésük²

A tanuló fiatalok családi hátterében különbség figyelhető meg iskolatípusuk és lakóhelyük szerint. Az általános iskolába járók a szülők kulturális és anyagi hátterét, de saját fogyasztói javakkal való ellátottságukat tekintve is jobb helyzetben vannak, mint a tanuló fiatalok többsége. Az iskolatípusok közötti különbség mindenek előtt a szülők iskolázottsági különbségét jelenti, illetve azt, hogy igen nagy mértékű iskolatípusonként az önreprodukció: a szakmunkástanulók többségükben munkás-, az egyetemisták többségükben értelmiségi származásúak. A főiskolások származási hátterüket, kulturális és anyagi tőkét tekintve az egyetemistáknál rosszabb helyzetben vannak. Az egyetemisták képezik a fiatalok legzártabb rétegét.

Az iskolatípus szerinti különbségekhez hasonló tendencia figyelhető meg a települési hierarchia szerint is: a városi fiatalok kulturális és anyagi háttere sokkal jobb mint a falusiaké. Az apa iskolázottságát vizsgálva el kell különítenünk az általános iskola nyolcadik osztályába járó fiatalokat. A nyolcadik osztályban a tanulók apjának mintegy egyharmada végzett főiskolát és egyetemet, mintegy egyharmada érettségizett és nem egész egyharmada általános iskolát vagy szakmunkásképzőt végzett.

A középiskolába járó fiatalok szüleinek iskolázottsága a középiskola típusától függően erőteljesen tagolt: a szakmunkásképző iskolába járók apjának 15,4%-a járt csak főiskolára vagy egyetemre, a gimnazistáknak viszont több, mint fele.

A főiskolások édesapjának több, mint egyharmada, az egyetemistáknak viszont csaknem kétharmada végzett főiskolát vagy egyetemet. Az anyák iskolázottsága esetében hasonló trendet figyelhetünk meg.

A szülők iskolázottságát vizsgálva szembetűnő, hogy a szakmunkástanulók esetében a legnagyobb a szakmunkásképzőt végzett szülők aránya – szakmunkás végzettségű az apák 37,8%-a, az anyák 33,1%-a. A gimnazisták esetében a főiskolát és egyetemet végzett a szülőknek több mint fele. Az iskolai életutak különbözősége erőteljes származási különbséget takar, és igen nagy mértékű a fiatalok különböző iskolai csoportjainak önreprodukciója. Kulturális hátterüket tekintve élesen elkülönülnek a főiskolások és egyetemisták: az egyetemisták rendelkeznek a legmagasabb kulturális háttérrel.

A fiatalok szüleinek iskolázottságában mutatkozó különbség a fővárostól a falvak felé haladva növekszik: a falusiak apjának nem sokkal több, mint egyötöde, a fővárosiaknak pedig csaknem kétharmada, nagy- és középvárosiaknak több, mint fele, a kisvárosiaknak pedig egyharmada

1 A vizsgálatra *A magyar fiatalok képe Finnországról* c. kutatás keretében került sor. A kutatást a budapesti Finn Nagykövetség finanszírozta.

2 Kutatásunk kérdőíves kérdezésre épült. Olyan mintát alakítottunk ki, amely lehetővé teszi tanuló fiatalok minden iskolatípusban történő elemzését, és figyelembe veszi a települési különbségeket. A tervezett mintanagyság 1 400 fő volt, feldolgozásra került 1 324 fő. A mintát két lépésben választottuk: az első lépésben a településeket, a következőben pedig az iskolákat, illetve véletlenszerűen azokat az iskolai osztályokat, ahol a kérdezést végeztük. A kérdezést két szakaszban bonyolítottuk, 1995 májusában és szeptemberében. A minta megoszlását lásd a mellékletben.

rendelkezik főiskolai, egyetemi végzettséggel. A szülők származási háttere tehát egy urbanizációs lejtő mentén is kirajzolódik, melynek két szélső pólusát a fővárosiak és nagyvárosiak, illetve a falusiak képezik, a kisvárosiak pedig a két szélső pólus között találhatók.

A kulturális hátrányok a tömegfogyasztási javak növekedésével párosulnak

A kulturális és anyagi származási háttérhez képest a fiatalok saját fogyasztási javakkal való ellátottsága ellenkező tendenciát mutat. Kivételt az általános iskolások képeznek, akiknek fogyasztási javakkal való ellátottsága is jobb, mint a fiatalok többségéé. A szakmunkástanulók a gimnazistákhoz, a falusiak a városiakhoz képest inkább rendelkeznek tömegfogyasztási javakkal. Saját lakással és saját autóval az egyetemisták és szakmunkástanulók rendelkeznek legnagyobb arányban. A kulturális hátrányok által leginkább érintett fiatalok, a szakmunkástanulók illetve a falusiak a tömegfogyasztás felé orientálódnak. Figyelemre méltó a kulturálisan és anyagilag is legelőnyösebb helyzetű egyetemista fiataloknak tömegfogyasztás felé orientálódása.

Ha a szülők fogyasztási javakkal való ellátottságát vizsgáljuk, az általános iskolába járók szüleinek ezekből több van, mint a fiatalok többségének, kivételt a gimnazisták képeznek. A középiskolába járók között – olyan modern infrastruktúrát képező javak, mint például az autó, a telefon, a számítógép – a gimnazisták környezetében inkább megtalálható, mint a szakmunkásoknál, de a különbség kisebb, mint azt a szülők iskolázottsága esetében láttuk. A főiskolások és az egyetemisták szülői házában a művészeti tárgyak erőteljes eltérése – 19,8% illetve 30% – a származási háttér kulturális eltérését erősíti meg, a modern fogyasztási javakkal való ellátottságban viszont a két iskolai csoport között a különbség elenyésző.

Az urbanizációs lejtő a szülők fogyasztási javakkal való ellátottságát tekintve is megfigyelhető, különösen a modern infrastruktúrát reprezentáló telefon esetében: a városiak szüleinek több mint négyötöde, a falusiaknak nem egészen kétharmada rendelkezik telefontal. A fővárosiak szüleinek csaknem kétharmada, a falusiak egyharmada, a kisvárosiak 27,3%-a rendelkezik számítógéppel.

A saját fogyasztási javakkal való ellátottságnál figyelemre méltó, hogy az iskolás csoportok közül a fogyasztói tömegkultúrát reprezentáló fogyasztói javak esetében – mint például a színes tévé, a videomagnó, a hifi berendezés és a motorkerékpár estében – megfordul az eddig tapasztalt sorrend. A szakmunkástanulók inkább birtokolnak ilyeneket, mint a gimnazisták. A szakmunkástanulók mintegy fele, a gimnazisták egyharmada rendelkezik videomagnóval, illetve 26,1% illetve 8,5% motorkerékpárral. A főiskolások és egyetemisták között viszont a fogyasztási javak esetében sem csökken a különbség, sőt olyan tartós javakat tekintve, mint például saját autó illetve a saját lakás, növekszik – 2,5 illetve 8,8%; 2,5 illetve 13%. A szakmunkástanulók viszont közel hasonló arányban rendelkeznek saját autóval illetve saját lakással, mint az egyetemisták – 9,9% illetve 13%.

A saját fogyasztói javakkal való ellátottságot tekintve az iskolai csoportoknál megfigyelt tendencia rajzolódik ki. A tömegkultúrát reprezentáló fogyasztási eszközökkel nagyobb arányban rendelkeznek a falusiak, mint a fővárosiak.

A fiatalok értékorientációja

Növekvő individualizálódás vagy konzervatív fordulat? A magyar fiatalok értékrendje erőteljesen individualizált. Az egyéni értékek háttérbe szorítják a közösségi értékeket, például az egyén biztonságának fontossága háttérbe szorítja a nemzet biztonságának fontosságát. A poszt-

materiális értékekben,³ mint például az érdekes és változatos élet, a lányok értékrendje közelít a fiúkéhoz.

A legfiatalabb korosztályt figyelembe véve viszont fordulat érzékelhető a fiatalok értékrendjében: fontosabbá válnak a közösségi értékek; illetve növekszik a tradíció, a tradicionális értékek szerepe.

A nemek és iskolai szint, a települési hovatartozás szerint megmutatkozó értékorientációk közti különbségek csökkenése a posztmaterális értékek széleskörű elterjedésének, a fokozódó individualizálódásnak, de a közösségi értékeket felértékelő, azon belül a tradíciók szerepét kihangsúlyozó konzervatív fordulat eredményének tulajdonítható.

Kutatásunk fontos hipotézise volt, hogy a fiatalok értékorientációja és az ifjúsági kultúra erőteljesen befolyásolja a fiatalok világhoz való viszonyát. Korábbi vizsgálatainkból⁴ tudjuk, hogy a magyar fiatalok értékorientációjában erőteljesen elválik a közösségi és individuális értékrend, és csökkennek a nem, kor, iskolázottság és település szerinti különbségek.

A tanuló fiatalok értékorientációját faktoranalízissel vizsgálva négy jól elkülöníthető irány figyelhető meg. Az egyik a családi biztonság köré szerveződik és előnyben részesíti a *békés világot, az igaz barátságot, a szerelmet és a belső harmóniát. A másik a kreativitás köré szerveződik összekapcsolódva a változatos és érdekes élettel és a természettel való azonosulással, valamint a szabadsággal. A harmadik középpontjába a tradíció tisztelete kerül összekapcsolódva a vallásos hittel, illetve a nemzet biztonságával. Az utolsó értékorientációban a hatalom, a gazdagság, a döntési jog és a társadalmi rend kerül. Azaz a tanuló fiatalok körében elkülönülnek az individuális és közösségi értékorientációk. Az individuális értékorientációban pedig szétválik a materiális és posztmaterális értékrend. A közösségi értékorientáció pedig elkülönül tradicionális és vallásos hit-központú, illetve hatalom- és gazdagság-központú értékrendre.*

Az értékek rangsorában első helyre kerülnek a materiális értékorientációt kifejező individuálisak; háttérbe szorulnak viszont a tradicionális értékek. A fiatalok értékorientációjában nemek szerint közeledés figyelhető meg. A családi biztonságot, a békés világot, az igaz barátságot a lányok inkább részesítik előnyben ugyan, de az olyan posztmaterális értékekben, mint az érdekes és változatos élet, a két nem értékorientációja közelít egymáshoz. A közösségi értékorientációk mindkét vonulatában közeledés figyelhető meg a lányok és fiúk között.

A magyar fiatalok inkább részesítik előnyben az individuális mint a társadalmi, közösségi értékeket, és háttérbe szorul a vallásos hit. Minél fiatalabbakat nézünk, annál inkább felerősödnek a biztonsági értékek mind az egyén (család biztonsága), mind a társadalom, a közösség (nemzet biztonsága) vonatkozásában, és növekszik a tradicionális értékek (például a vallásos hit) szerepe. Ez a tendencia azért is figyelemre méltó, mert iskolázottsági és települési szint alapján közel sem ilyen szembetűnő a különbség.

Az ifjúsági kultúra változása – a yuppie és fogyasztói kultúra térhódítása

Az alternatív kulturális minták háttérbe szorulásával a fogyasztói, azon belül a yuppie minták előretörése figyelhető meg; ezzel csökkennek a nem, életkor, település, iskolatípus szerinti

3 A posztmaterális értékrend értelmezését és mérését Inglehart dolgozta ki. Felfogása szerint – elsősorban a fiatalok között – egyre kisebb szerepe van a társadalmi, gazdasági, a foglalkozási karriernek, és egyre fontosabbá válnak a tartalmas, bensőséges emberi kapcsolatok, a kulturális értékek, a külső kötöttségektől való függetlenség, a szabadság. Inglehart, R. (1977) *The Silent Revolution*. New Jersey, Princeton.

4 Gábor, Kálmán & Balog, Iván (1995) The Impact of Consumer Culture on Eastern and Central European Youth. *Educatio* No. 2. pp. 311–326.

különbségek, de e csoportstílussal inkább azonosulnak a fiatalabbak, mint az idősebbek. Az alternatív ifjúsági kulturális mintákkal való azonosulás növeli a kábítószer-élvezőkkel való azonosulást és skinheadek elutasításának esélyét. A yuppie és fogyasztói minták előretörésével egyidőben növekszik a skinheadekkel szimpatizálók száma.

Az egyetemisták követik leginkább az alternatív ifjúsági kultúra mintáit és utasítják el legerőteljesebben a skinheadeket. A skinheadeket támogatók körében csökkentek a korábban szakmunkástanulók és gimnazisták közt megfigyelhető különbségek.⁵ A településhierarchia szerint a kisvárosiak és falusiak körében éppen úgy megfigyelhetők a vállalkozói/yuppie, valamint az agresszív ifjúsági kultúra mintái, mint a fővárosiak és városiak körében. Az alternatív ifjúsági kultúra inkább sajátja a városiaknak mint a falusiaknak.

A fiatalok ifjúsági csoportstílusokkal való azonosulása egyre fontosabb szerepet tölt be a fiatalok értékorientációinak formálódásában, aspirációinak, életkarrier-mintáinak alakításában. A fiatalok ifjúsági csoportstílusokkal való azonosulását faktoranalízissel vizsgálva azt találtuk, hogy öt markáns irány különíthető el.

A legmarkánsabb a *vállalkozói*, az úgynevezett *yuppie* minta köré szerveződik összekapcsolódva olyan fogyasztói ifjúsági csoportstílusokkal való azonosulással, mint a *disco*, az *aerobik*, a *body building/fitness*. A második az *alternatív ifjúsági kultúrához* kötődik, középpontjában a *béke-mozgalommal* összefüggésben az *atomreaktor-ellenzőkkel* és a *környezetvédőkkel*. A harmadik a fiatalok *menekülési vágyát* fejezi ki. Legfőbb jellemzőjük az azonosulás a *kábítószer-élvezőkkel* és a *rendszeresen alkoholt fogyasztókkal*. A negyedik típus az *agresszív ifjúsági kultúrába* ágyazódik, fő mintaadó a *kemény rock rajongói* és a *skinheadek*. Az ötödik típus két szenvedélye a *futball* és a *computer*.

A fiatalok ifjúsági csoportstílusokkal való azonosulását nemek szerint vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a fiúk és lányok közötti közeledés legszembetűnőbb a vállalkozói/yuppie csoportstílus követésében. Ezt a mintát követi a fiúk 37,3%-a, a lányok 34,4%-a, illetve a menekülést kifejező ifjúsági csoportstílus követésében, például közel azonos arányban szimpatizálnak a kábítószer-élvezőkkel – a fiúk 7,1%-a, a lányok 6,2%-a. Közeledés figyelhető meg olyan masculin jellegű ifjúsági csoportstílus esetében is mint például a kemény rock rajongói – a fiúk 30,1%-a, a lányok 25,1%-a szimpatizál ezzel. Az alternatív ifjúsági kulturális minták viszont inkább a lányokhoz állnak közel. Például a környezetvédőkkel a lányok 89,1%-a, a fiúknak viszont csak 74,5%-a azonosul. Az agresszív ifjúsági kulturális mintákat inkább a fiúk követik. Például a skinheadekkel a fiúk 14,4%-a, a lányok 6,2%-a szimpatizál.

A fiatalok ifjúsági csoportstílusokkal való azonosulását iskolai szint szerint vizsgálva – az ifjúsági kultúrában a nyolcvanas évek végén megfigyelhető különbség – tovább növekszik, az agresszív ifjúsági kultúra inkább a szakmunkástanulók, az alternatív kultúra pedig a gimnazisták, főiskolások és egyetemisták kultúrája. Figyelemre méltó azonban, hogy a középiskolások között a vállalkozói/yuppie illetve az agresszív ifjúsági kultúra mintáinak követésében kiegyenlítődés figyelhető meg, illetve ezen mintákat követők aránya sokkal magasabb, mint az egyetemisták körében. A yuppie mintákat követi a szakmunkástanulók 45%-a, a szakközépiskolásoknak 40%-a, a gimnazistáknak 38%-a, az egyetemisták körében 25% ez arány. A skinheadekkel azonosul a szakmunkástanulók 15,8%-a, a szakközépiskolások 31%-a a gimnazisták 11%-a, de még a főiskolásoknak is 9,1%-a, az egyetemistáknak csak 2,3%-a! Az egyetemisták a szakmunkástanulókkal közel azonos arányban azonosulnak a kábítószer-élvezőkkel, azaz az

5 Gábor Kálmán (1995) Az ifjúságkutatás irányjai a kilencvenes években. *Educatio* No. 2. pp. 191–207.

előbbieik 9%-a, az utóbbiaknak pedig 9,8%-a. Az általános iskolások körében pedig az alternatív ifjúsági kultúra mintáinak szerepe kisebb más iskolai csoportokhoz képest, és jelentős a yuppiekkel, valamint skinheadekkel azonosuló aránya – 35% illetve 13%.

A települési hierarchia szerint a kisvárosiak és falusiak körében éppen úgy megfigyelhetők a vállalkozói, agresszív ifjúsági kulturális minták, mint a fővárosiak és városiak körében. Az alternatív ifjúsági kultúra azonban inkább sajátja a városiaknak, mint a falusiaknak.

Életkor szerint azt tapasztaljuk, hogy a 15–17 éves korosztály azonosul leginkább a yuppie mintákkal – 39,3% –, de a skinheadekkel is 13,2%.

A fiatalok utazásai. Európa birtokba vétele, Észak-Európa háttérbe szorulása

A magyar fiatalok előtt kitérült Európa, mindenekelőtt Dél- és Nyugat-Európa, háttérbe szorult viszont Észak-Európa illetve Finnország. Az iskolatípusok szerint a fiatalok külföldre utazásának gyakorisága, iránya és célja is rendkívül differenciált. Külföldre az egyetemisták utaznak leggyakrabban, a szakmunkástanulók pedig legritkábban. Az egyetemisták külföldi utazásában meghatározó jelentőségű a turisztika, a rokoni és baráti kapcsolat, de a tanulás és szakmai gyakorlat is fontos szerepet játszik. A főiskolások és gimnazisták külföldi utazási szokásai hasonlóan leginkább az egyetemistákéhoz, a gimnazisták esetében fontos szerepe van még az iskolai kirándulásnak.

A bevasárlás a szakmunkástanulók utazási céljai között játszik legnagyobb, az egyetemisták körében a legkisebb szerepet. A bevasárlás szerepe növekszik a gimnazisták, valamint a főiskolások esetében is. Finnország azon országok közé tartozik, ahová csaknem kizárólag az egyetemisták utaznak. A tanulás kiemelkedően fontos a Finnországba utazók esetében is, átlagos szerepet játszanak viszont más „segítő” tényezők: a rokonsági, vagy iskolai kapcsolatok. Az egyetemisták Finnországba utazását napjainkban háttérbe szorítják a távolságra hasonló, nagy nyugat-európai országok, többek között Franciaország és Anglia, illetve az USA.

A külföldi utazások jól karakterizálják a fiatalok világhoz való viszonyát. A tanuló fiataloknak több, mint négyötöde volt egy országban, csaknem négyötöde kettő, kétharmada három, több mint fele négy, és kétötöde öt országban. Az egyetemisták 98,1%-a járt legalább egy, 94,4%-a két országban, de még öt országban is 40,5%-a volt. Ezzel szemben a szakmunkástanulók 80,9%-a egy, 62,1%-a kettő, öt országban viszont csak 17,4%-a járt. A kilencvenes években tehát elsősorban a kedvezőbb helyzetű fiatalok körében növekedett a külföldre járók köre.

A fiatalok úticéljának élen *Ausztria és Németország, Olaszország* áll, de a választott országok köre – a környező országok mellett mindenek előtt *Szlovákia, Románia, Csehország* – az elmúlt időkben kitérült Dél és Nyugat-Európa felé – *Görögország*, illetve *Franciaország és Anglia*. Közel azonos arányban utaztak *Spanyolországba* és a *Benelux* országokba és *Lengyelországba*. Háttérbe szorult *Észak-Európa*,⁶ ahová az USA-val közel azonos arányban utaztak. *Finnország pedig 1,7%-kal az utolsó helyek egyikén található.*

A külföldre utazók között – az életkor miatt is – el kell különíteni az általános iskolásokat, középiskolásokat, és a főiskolásokat, egyetemistákat. Az alapvető különbség azonban iskolatípusonként figyelhető meg. Ausztriába például a szakmunkástanulók 57,8%-a, a gimnazistáknak viszont 77,8%-a utazott. Németországban a szakmunkástanulók 25,5%-a járt, a gimnazistáknak viszont 49,4%-a. A távoli nyugat-európai országoknál még szembetűnőbb a

⁶ Dániát, Norvégiát és Svédországot soroltuk ide.

különbség. Franciaországban a szakmunkástanulók 5,0%-a a gimnazisták 21,3%-a járt. Nagy-Britanniában pedig a szakmunkástanulók közül senki sem volt, a gimnazistáknak viszont 11,1%-a. Az egyetemisták közül kerül ki a távoli országokba utazók többsége. A Finnországba utazottak között – az USA-hoz hasonlóan – különösen magas az egyetemisták aránya. A szakmunkástanulók közül senki nem járt Finnországban, a gimnazisták 1,2%-a, az egyetemistáknak viszont 5,1%.

A külföldre járás országok szerinti különbségét jól értelmezhetővé teszi az utazási célok elemzése. A fiatalok leggyakrabban a turizmust jelölték meg, csak turistaként utazott külföldre a megkérdezettek 58,4%-a. A fiatalok egyötödénél a turizmus összekapcsolódik a rokonok és barátok meglátogatásával és a bevásárlással. További egyötödük viszont kimondottan csak bevásárlási célból volt külföldön. A megkérdezettek 16,9%-ának külföldre látogatásában a rokon és baráti kapcsolatok játszottak szerepet. Az iskolai kirándulás, a tanulás, szakmai gyakorlat esetében 15,4%, 7,9% és 6,5%-a a sorrend. Alkalmi munkavégzés céljából csak 2,6%-uk volt külföldön.

A külföldre járás az úticélok szerint is differenciált. Az egyetemisták 83,4%-a, a szakmunkástanulóknak viszont csak 39,1%-a volt turistaként külföldön. A bevásárlást úticélként a szakmunkástanulók 34,2%-a az egyetemistáknak viszont 14,9%-a említette. Az iskolai kirándulás inkább a gimnazisták (21%) mint a szakmunkástanulók (7,5%) célja. A tanulás, a szakmai gyakorlat pedig az egyetemisták, a főiskolások valamint a gimnazisták törekvése (16,7%, 7,4%, 10,8% illetve 13,0%, 6,2, 5,2%).

Gábor Kálmán

MELLÉKLET

A minta megoszlása (N=1 324)

Az iskola települése szerint	N	%
Budapest	497	37,5
Eger	178	13,4
Galgahévíz	25	1,9
Nagykálló	184	13,9
Sándorfalva	19	1,4
Szeged	214	16,2
Verpelét	17	1,3
Győr	151	11,4
Győrújfalva	39	2,9
A diákok lakóhelye szerint	N	%
Budapest	298	22,5
Nagyváros	280	21,1
Középváros	166	12,5
Kisváros	176	13,3
Nagy falu	158	11,9
Kis falu	231	17,4
Nincs adat	15	1,1

Iskolatípus szerint	N	%
Általános iskola 8. osztály	199	15,0
Szaktunskáképző	161	12,2
Szakközépiskola	362	27,3
Gimnázium	305	23,0
Főiskola	64	6,1
Egyetem	215	16,2

Nemek szerint	N	%
Fiú	570	43,1
Lány	721	54,5

A SZERKEZETVÁLTÓ OSZTÁLYOK TANULÓINAK CSALÁDI HÁTTERE

1995-ben az iskoláktól ill. az igazgatóktól igyekeztünk adatokat gyűjteni a szerkezetváltó osztályok tanulójának társadalmi összetételéről, de ez a törekvésünk az esetek nagy részében nem járt sikerrel. Az iskolák vagy nem rendelkeznek erre vonatkozóan megbízható adatokkal, vagy nem szívesen teszik hozzáférhetővé külső szemlélődők számára ezeket. Lényegében ez indokolta, hogy egy kisebb (de az iskolák jellegzetességeit reprezentáló) mintát kiválasztva kérdőíves adatfelvételt folytassunk a szülők körében.*

A szerkezetváltó osztályok tanulójának családjai átlagosan 4 főből állnak. A szülők az esetek többségében együtt élnek, mindössze 11% az elváltak aránya, és 2% az olyan család, ahol valamelyik szülő meghalt. (Összehasonlításként érdemes megjegyezni, hogy ugyanebből az évből származó adataink szerint a szakmunkástanulók 73%-a élt mindkét szülőjével együtt, 18%-uk élt elvált szülővel és 8%-uk családjában nélkülözték haláleset miatt az egyik szülőt.)

Az apák átlagos életkora 43, az anyáké 40 év. A szülők nemcsak az átlagos népességnél, de korosztályukon belül, sőt a hagyományos gimnáziumi osztályokba járó gyerekek szüleinél is lényegesen magasabban iskolázottak. Az anyák 5%-a, az apák csak a 3%-a általános iskolai végzettségű, és igen alacsony (11 ill. 21%) a szakmunkásképzőt végzett szülők aránya is. A legtöbben középfokú, ill. felsőfokú végzettségűek. A szerkezetváltó osztályokba járó gyerekek a szülők iskolázottsága szerint lényegében négy hasonló nagyságrendű csoportot alkotnak. A legalsóba azok tartoznak, ahol legfeljebb az egyik szülő (általában az anya) érettségizett, a legfelsőbe pedig azok, amelyekben mindkét szülőnek felsőfokú diplomája van.

I. TÁBLA

A szülők együttes iskolázottsági csoportjai

Iskolázottság	N	%
Legfeljebb az egyik érettségizett	131	22,9
Mindkettő érettségizett	106	18,5
Egyik felsőfokú	148	25,9
Mindkettő felsőfokú	162	28,3
Nincs válasz	25	4,4
Összesen	572	100,0

* Az adatfelvételt 1995 tavaszán folytattuk, 20 szerkezetváltó gimnáziumban, összesen 572 szülőt kérdeztünk meg. A kutatásban Fehérvári Anikó és Tót Éva vettek részt.